

לעילוי נשמת
שלום בן משה

התנ"ך עם מפרשים, מסודרים ומנוקדים

The Tanach with commentaries, Organized and Vowelized

ספר דניאל
גליון ח'

דניאל פרק ח'

מצודת דוד: ויהי בראתי ואני בשושן הבירה - בעת שראיתי החזון ההוא, הייתי אז בשושן וכו'. ואראה בחזון ואני הייתי על אוכל אולי - ראיתי במראה הנבואה כאילו הייתי עומד אצל נהר אולי.

א ואשא עיני ואראה והנה | איל אחד עמד לפני האבל ולו קרננים והקרננים גבהות והאחת גבהה מן השנית והגבהה עלה באחרונה:

מצודת דוד: והגבהה עלה באחרונה - מן הראש של האיל.

ד ראיתי את האיל מנגח | למה וצפונה ונגבה וכל חיות לא יעמדו לפניו ואין מציל מידו ועשה כרצו והגדיל:

מצודת ציון: מנגח - ענינו הכאה ודחיפה בקרן.

מצודת דוד: ראיתי את האיל מנגח למה וגוי - בפאת המערב וכו'. ואין מציל מידו - לא היה כח ביד מי להציל מה מידו. ועשה כרצו והגדיל - נעשה גדול וחזק.

ה ואני | הייתי מבין והנה צפיר העזים בא מן המערב על פני כל הארץ ואין נוגע בארץ והצפיר קרן תזות בין עיניו:

מצודת ציון: צפיר - הוא שער, וכן (עורא ח:לה) "צפירי חטאת". תזות - ענינו ראה ומראה.

מצודת דוד: ואני הייתי מבין - הסתכלתי בו בבונה ובכוונת הלב. והנה צפיר העזים בא מן המערב על פני כל הארץ ואין נוגע בארץ - רוצה לומר: בעת הלכו על פני כל הארץ היה דומה למדלג באויר, ואין הוא נוגע בארץ. והצפיר קרן תזות בין עיניו - קרן גדול המראה בין עיניו.

ו ויבא עדה האיל בעל הקרננים אשר ראיתי עמד לפני האבל וינץ אליו בקמת פחו:

מצודת דוד: וינץ אליו בקמת פחו - בחמה גדולה בכל הכח.

ז וראיתיו מגיע | אצל האיל ויתמרמר אליו וינץ את האיל וישבר את שתי קרניו ולא תהיה

דניאל פרק ז' - ח'

כד ומלכותא ושלטנא ורבותא די מלכות תחות פלישמלא יהיבת לעם קדישי עליונין מלכותה מלכות עלם וכל שלטנא לה יפלחון וישתמעון:

מצודת דוד: ומלכותא ושלטנא ורבותא די מלכות תחות פל שמלא וגוי - והמלכות והממשלה והגדולה של מלכות הגוים אשר תחת כל השמים, יהיה נתון לעם קדושי עליונים, והם ישראל. מלכותה מלכות עלם וגוי - מלכותו תהיה מלכות עולם, וכל המושלים יעבדו אותו, ואליו ישמעו וכל אשר יצום.

כה עדפקה סופא דיימלתא אנה דניאל שגיא | רעיוני יבקלני וזיוי ישתנון עלי ומלתא בלבי נטרות:

מצודת דוד: עד פה סופא די מלתא - עד הנה סוף של דבר החזון. אנה דניאל שגיא רעיוני יבקלני וגוי - אני דניאל הרבה מאוד הבהילו אותי מחשבותי, וזוהר פני נשתנה עלי, והדבר ההיא שמרתי בלבי, כי לא אמר לבני דורו כי אם ראשית הדברים ולא כולם. וכמו שנאמר למעלה (פסוק א) "ראש מלין אמר".

כז בשנת שלוש למלכות בלאשצר המלך | תזון נראה אלי אני דניאל אחרי הנראה אלי בתחלה:

מצודת דוד: אחרי הנראה אלי בתחלה - אחרי אשר נראה אלי בתחילה - בשנת אחת לבלשאצר.

כח ואראה בחזון | יהי בראתי ואני בשושן הבירה אשר בעילם המדינה ואראה בחזון ואני הייתי על-אובל אולי:

מצודת ציון: הבירה - ענינו ארמון, וכן (דברי הימים א' כ"ט:א) "לא לאדם הבירה", ורוצה לומר: שהיתה מטרפולין מקום הארמונות. אובל - נהר, והוא מלשון (ישעיה ל"ב:ה) "יבלי מים", ובא האל"ף במקום הי"ו"ד כמו (דברי הימים א' ב"ב:ב) "ישו ואישו". אולי - כן שם הנהר.

דניאל

פרק ח'

כח באיל לעמד לפניו וישליכהו ארצה וירמסהו ולא יהיה מציל לאיל מזדו:

מצודת דוד: ויתמרמר אליו - נלחם עמו במרירות ובאכזריות רב.

ח ויצפיר העזים הגדיל עד-מאד וכעצמו נשברה תקרו הגדלה ותעלנה תזות ארבע תחתיה לארבע רוחות השמים:

מצודת דוד: וכעצמו - וכאשר נעשה חזק ביותר. ותעלנה תזות ארבע תחתיה לארבע רוחות השמים - ארבע קרנים גדולי המראה עלו במקום הקרן הגדולה, והיו פונים לארבע רוחות השמים, אחד לכל רוח.

ט ומן-האחת מהם יצא קרן-אחת מצעירה ותגדל יותר אל-הנגב ואל-המזרח ואל-הצבי:

מצודת ציון: מצעירה - קטנה, כמו (בראשית י"ט:כ) "והוא מצער". הצבי - החמודה, וכן (ירמיה ג'י:ט) "נחלת צבי".

מצודת דוד: ומן האחת מהם יצא קרן אחת מצעירה - מתוך קרן אחת מהם יצא עוד קרן אחת קטנה. ותגדל יתר אל הנגב ואל המזרח - גדלה ונצחה ביותר אל פאת הנגב ומזרח. אל הצבי - זה ארץ ישראל שנאמר בה (יחזקאל כ"ט) "צבי היא לכל הארצות", ורוצה לומר: חמודה והדורה.

י ותגדל עד-צבא השמים ותפל ארצה מן-הצבא ומן-הכוכבים ותמרמסם:

מצודת דוד: ותגדל עד צבא השמים - גדלה מאד עד אשר באה להלחם בצבא השמים, והם בני ישראל הנמשלים לכוכבי השמים, ואם כי אמר "ואל הצבי", כפל עוד לתוספת ביאור. ותפל ארצה - רוצה לומר: גברה עליהם ורמסם. מן הצבא ומן הכוכבים - היא היא וכפל בשמות נרדפים, כמו (דניאל י"ב:ב) "אדמת עפר".

יא ועד שר-הצבא הגדיל וממנו הרים הורם התמיד והשלה מכון מקדשו:

מצודת ציון: הורם - לשון הרמה וסילוק. מכון - מלשון כן ובסיס.

מצודת דוד: ועד שר הצבא הגדיל - התגדל עצמו לחרף כלפי מעלה, שהוא שר צבא ישראל. וממנו הורם התמיד - על ידי חיילותיו וגודדיו נסתלק התמיד, לבל הקריבו על מזבח ה'. והשלה מכון מקדשו - על ידם הושלך מכון מקדשו של השר הצבא, רוצה לומר: שרפה באש.

דניאל

פרק ח'

יב וצבא תנתן על-התמיד בפשע ותשלה אמת ארצה ועשתה והצליחה:

מצודת ציון: וצבא - זמן קצוב, כמו (איוב ז:א) "הלא צבא לאנוש".

מצודת דוד: וצבא תנתן על התמיד בפשע - זמן קצוב תנתן על התמיד להיות מסולק בעבור הפשע שנתון תחתיו בירושלים. (הגויים תקרא פשע, כי מפשעת אנשים). ותשלה אמת ארצה - תשפיל תורת אמת עד לארץ. ועשתה והצליחה - תעשה כל הפצה ותצליח.

יג ואשמעה אחד-קדוש מדבר ויאמר אחד קדוש לפלמוני המדבר עד-מתי החזון התמיד והפשע שמים תת וקדש וצבא מרמס:

מצודת ציון: לפלמוני - היא מילה מורכבת מפלא ואלם. ופלא הוא ענין מכוסה, כמו (דברים י"ז:ח) "כי יפלא ממך". ואלם, רוצה לומר: לא ידובר בו. ועל כי היה שמו נעלם ממנו, אמר לפלמוני שמים - משותק, כמו (יחזקאל ג'י:ט) "משמים בתוכם". וקדש - וי"ו יתירה.

מצודת דוד: ואשמעה אחד קדוש - מלאך אחד קדוש. ויאמר אחד קדוש לפלמוני המדבר - רוצה לומר: למלאך המדבר הדברים האלה. עד מתי החזון התמיד והפשע שמים - רוצה לומר: עד מתי יהיה החזון הזה אשר על התמיד, להיות הוא מסולק, והגויים המשותק כאבן דומם ינתן תחתיו. תת וקדש וצבא מרמס - עד מתי יותן עם קדש וצבא השמים למרמס הרגל.

יד ויאמר אלי עד ערב בקר אלפים ושלה מאות ונצדק קדש:

מצודת דוד: ויאמר אלי - עם כי שהמלאך שאל, השיב אמריו אלי, ואמר עד ערב בקר, רוצה לומר: עד הערב שנאמר בו (זכריה י"ד:ז) "והיה לעת ערב יהיה אור". אלפים ושלה מאות - והיא תהיה בשנת שתי אלפים ושלה מאות, אבל לא ידענו מאיזה זמן מתחיל החשבון והוא סתום וחתום, ובכוא המשיח במהרה בימינו אז נדע ברור מוצא הדבר אשר רמוזה בו - מאיזה זמן מתחיל חשבון הזה, וכמו שנאמר בסוף הספר (דניאל י"ב:ט) "כי סתמים וחתמים הדברים עד עת קץ". ונצדק קדש - ואז עם קדש ימצא צדקה וחסד, ותבוא הטובה המיועדת.

טו ויהי בראתי אני דניאל את-החזון ואבקשה בינה והנה עמד לנגדי פמראה-גבר:

מצודת דוד: ואבקשה בינה - בקשתי להבין דבר

דניאל
פרק ח'

בו (ישעיה מ"ו:יא) "לקרא ממזרח עיט", "וכל חיות לא יעמדו לפניו" ירמוז על כל מלכי האדמה.

כא והצפיר השעיר מלך יגו ותקרו הגדולה אשר בין עיניו הוא המלך הראשון:

מצודת ציון: והצפיר השעיר - כפל המילה בשמות נרדפים לתוספת ביאור.

מצודת דוד: והצפיר השעיר מלך יגו - רוצה לומר: ירמוז על מלך יגו. ותקרו הגדולה אשר בין עיניו הוא המלך הראשון - ירמוז על המלך הראשון, והוא אלכסנדרוס מוקדן כי בא מפאת המערב, והיה מתגבר מאוד בדרך מהלכו, וכבש מלכים רבים במהירות רב, ובא עד מדי ופרס וגבר עליהם, והרג את מלכם.

כב והנשפרת ותעמדנה ארבע תחתיה ארבע מלכות מגוי יעמדנה ולא בכחו:

מצודת דוד: והנשפרת ותעמדנה ארבע תחתיה ארבע מלכות - ומה שראית כי נשברה הקרן הגדולה ותעמודנה ארבע תחתיה, ירמוז על כי כאשר יתחזק אלכסנדרוס עד מאוד, ימות הוא, ובמקומו יעמדו ארבע מלכות בארבע הרוחות, והם רומא ומצרים וארץ ישראל ופרס האמורים למעלה. מגוי יעמדנה - מלכי הארצות ההם יהיו מבני עמו. ולא בכחו - לא יתחזקו בכוחו של אלכסנדרוס להתגבר כמוהו. או רוצה לומר: שהמלכים ההם לא יהיו מבניו, כי הבנים יקראו כח, כמו שנאמר (בראשית מ"ט:ג) "פתי וראשית אוני".

כג ובאחרית מלכותם פהתם הפשעים יעמד מלך עז פנים ומבין חידות:

מצודת ציון: פהתם - מלשון תם והשלמה. עז פנים - חצוף.

מצודת דוד: פהתם הפשעים - כשיגיע הזמן להשלים ולכלות פושעי ישראל כשתתמלא הסאה. יעמד מלך עז פנים ומבין חידות - אז יעמוד מהם מלך עז פנים, ויהיה מבין חידות כי ימצא בו הרבה חכמה. והוא טיטוס הבא מרומא, ועליו יורה (לעיל פסוק ט') "קרן אחת מצעירה", וכמו שנאמר על אדום (עובדיה א':א) "הנה קטן נתתיך בגוים", ועל רומא יאמר, כי הרבה מבני אדום נתישבו בה ומלכו בתוכה. ומה שנאמר "ותגדל יתר אל הנגב ואל המזרח ואל הצפון", כי התחזק ביותר על המצרים שהיא בדרומה של ארץ ישראל, ועל פרס שהיא במזרחה של ארץ ישראל.

כד ועצם פחו ולא בכחו ונפלאות ישחית והצליח ועשה והשחית עצומים ועם קדשים:

דניאל
פרק ח'

החזון. והנה עמד לנגדי כמראה גבר - כמראה איש, והוא גבריאל האמור במקרא שלאחריו.

טז ואשמע קול אדם בין אולי ויקרא ויאמר גבריאל הבו להלז את המראה:

מצודת ציון: להלז - להזה, כמו (מלכים ב' ד:כה) "השונמית הלז".

מצודת דוד: ואשמע קול אדם בין אולי וגוי - הקול יוצא מבין מי נהר אולי, ואמר: אתה גבריאל, הבן את המראה אל הזה, רוצה לומר: אל דניאל.

יז ויבא אצל עמדי ובבאו נבעתי ואפלה עלי פני ויאמר אלי הבו בראשית פי לעת קץ החזון:

מצודת ציון: נבעתי - מלשון בעתה וחרדה. פי לעת קץ - אשר לעת קץ.

מצודת דוד: ויבא אצל עמדי וגוי - ובא גבריאל אצל מקום עמדי, וכאשר בא חרדתי ונפלתי על פני מגודל החרדה. ויאמר אלי הבו בראשית פי לעת קץ - אתה בן אדם תן דעתך להבין אמרי החזון, אשר יהיה לעת קץ, רוצה לומר: בסוף ימי הגלות.

יח ובדברו עמי נרדמתי עלי פני ארצה וליגע פי ויעמידני עלי עמדי:

מצודת ציון: נרדמתי - מלשון תרדמה ושינה.

מצודת דוד: ובדברו עמי נרדמתי - בתרדמה של פחד. על פני ארצה - מושכב על פני ארצה. וליגע פי - כאדם הנוגע בחבירו לעוררו מן השינה. ויעמידני על עמדי - חיזק אותי בדברים לעמוד על עמדי, רוצה לומר: כמו שהייתי עומד בתחילה.

יט ויאמר הנני מודיעך את אשר יהיה באחרית הגעם פי למועד קץ:

מצודת דוד: באחרית הגעם - בסוף ימי הזעם, הם ימי הגלות. פי למועד קץ - למועד זמן הגלות יהיה קץ, ולא לעולם יקצוף.

כ האיל אשר ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס:

מצודת דוד: בעל הקרנים - בעל שתי קרנים. מלכי מדי ופרס - רוצה לומר: ירמוז על שתי מלכיות, והם מדי ופרס. ומה שהיתה האחת גבוה מן השניה, יורה כי מלכות פרס תהיה גדולה ממלכות מדי, כי היא לא משלה רק שנה אחת. ולזה עלתה הגבוהה באחרונה, כי פרס תמשול אחר מדי. ומה שנאמר (לעיל פסוק ד') "מנגם ימה וצפונה ונגבה וכל חיות לא יעמדו לפניו", ולא אמר מזרחה, כי ממזרח בא כמו שנאמר

דניאל
פרק ט'

א בשנת אחת לדרגוש בראשון מנרע מדרי אשר המלך על מלכות פשדים:

מצודת דוד: לדרגוש בן אשורוש - אין זה אשורוש שהיה בימי המן, כי דרוש בנו היה נקרא דרוש הפרסי, וזהו דרוש המדי שלקח המלוכה אחרי מות בלשאצר, כמו שנאמר למעלה (דניאל ו:א) "וידרוש מדא קבל מלכותא".

ב בשנת אחת למלכו אני דניאל בינתי בספרים מספר השנים אשר היה דברייהנה אליירמנה הנביא למלאות לתרבות רישלם שבועים שנה:

מצודת ציון: בספרים - מלשון מספר וחשבון.

מצודת דוד: בשנת אחת למלכו - לפי שארכו הדברים בפסוק שלפניו, לכן אמר שוב בשנת אחת, וכן דרך המקרא. אני דניאל בינתי בספרים וגוי - כי מתחילה טעה בחשבון שבועים שנה שאמר ירמיה (ירמיה כ"ט:): "כי לפי מלאות לבבל שבועים שנה אפקד אתכם וכו'", וחשב שגם בנין בית המקדש וגאולה שלימה תהיה בכלות שבועים שנה להתפשטות מלכות בבל על ישראל מעת שכבש נבוכדנצר את יהויקים בראשונה.

אבל בדברי המלאך האמור בסוף הענין נתוסף בו בינה במספר החשבון, והשכיל לדעת כי מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה שיבנה הבית בשניה, ויהיה אז גאולה שלימה, היא תהיה בעת ימולא שבועים שנה לחרבות ירושלים, רוצה לומר: מעת גלות צדקיה. וכמו שהתחלת הפקידה אשר ישו בו לארץ תהיה בכלות שבועים שנה מעת התחלת התפשטות בבל על ישראל, כן סוף הגאולה ובנין בית המקדש תהיה בכלות שבועים שנה מעת חורבן הבית והעיר מכל וכל.

דניאל
פרק ח'

מצודת דוד: ועצם פחו ולא כחו - בכל עת יתחזק כחו, ולא בעבור רוב כוחו כי אם בחלקקות אמריו ותחבולות, כמו שנאמר בו (דניאל י"א:כא) "והחזיק מלכות בחלקקות". ונפלאות ישחית וגוי - השחתות נפלאות ישחית, והצליח במעשיו ועשה כל חפצו, והשחית מלכים עצומים. ועם קדשים - הם ישראל.

כד ועל-שכלו והצליח מרמה בידו ובלבבו יגדיל ובשלוה ישחית רבים ועל שר-שרים יעמד ובאפס יד ישבר:

מצודת דוד: ועל שכלו והצליח מרמה בידו - ובעבור רוב שכלו יצליח המרמה שבידו. ובלבבו יגדיל ובשלוה ישחית רבים - בעבור זה יתגאה בלבבו, וישחית רבים מהיושבים עמו בשלוה ובכריתת ברית. ועל שר שרים יעמד - יעמוד על השר שעל כל השרים, רוצה לומר: שחירף כלפי מעלה, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל. ובאפס יד ישבר - מבלי יד אדם ימות, כי מיתתו היתה על ידי יתוש אחת שנכנסה בחוטמו, כמו שאמרו רבותינו ז"ל.

כה ומראה הערב והפקר אשר נאמר אמת הוא ואתה סתם התזון פי לימים רבים:

מצודת ציון: פי לימים רבים - אשר לימים רבים.

מצודת דוד: ומראה הערב והפקר אשר נאמר אמת הוא - ואשר נאמר לך במראה עד ערב בקר, אמת הוא, כי כן יהיה. ואתה סתם התזון פי לימים רבים - רוצה לומר: מה מהנבואה אשר היא לסוף ימים רבים, סתום אותה בלבך, ואל תגלה אף המעט אשר ידעת.

כז ואני דניאל נהייתי ונחליתי ימים ואקום ואעשה את-מלאכת המלך ואשתומם על-המראה ואין מבין:

מצודת ציון: נהייתי - נשברתי, וכן (דניאל ב:א) "וישנתו נהיתה עליו".

מצודת דוד: ואני דניאל נהייתי ונחליתי ימים וגוי - נשברתי ונעשיתי חולה כמה ימים מרוב החרדה, ועם כל זה קמתי ועשיתי עבודת המלך אשר הוטל עלי מאז הפקיד אותי נבוכדנצר, כמו שנאמר למעלה. ואשתומם על המראה ואין מבין - הייתי מושק ומתמה בעבור המראה ההיא, אבל אין מי משרי המלך מבין בדבר, כי התחזקתי בפניהם לבל ירגישו בי.